

**DICTIONAR
MITOLOGIC**

RODICA CHIRIACESCU

**DIȚIONAR
,
MITOLOGIC**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2012

Redactor: Doina Florea
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHIRIACESCU, RODICA

Dicționar mitologic / Chiriacescu Rodica. - București :
Editura Universitară, 2012
ISBN 978-606-591-490-2

81'374.2:291.13(100)+291.214(100)=135.1

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065914902

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2012
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

CUVÂNT ÎNAINTE

Un dicționar de mitologie care vine, în primul rând, în sprijinul școlii, oferind elevilor o prezentare de ansamblu asupra miturilor și legendelor lumii antice. Un dicționar care explică rolul și rostul fiecărei zeități în societatea pe care a tutelat-o, importanța pe care a avut-o în înfruntarea cu forțele întunecate ale Răului, stabilind astfel ordinea și echilibrul universului. Vor fi astfel înțelese referirile directe sau aluziile din numeroasele lucrări literare, muzicale, reprezentări plastice, căci ar fi greu de înțeles capodoperele literaturii universale aparținând marilor scriitori, pictori, muzicieni, sculptori fără a cunoaște implicarea zeilor așa cum ne sunt prezentați de Homer în *Iliada* și *Odiseea*, de Hesiod în *Teogonia*, de Ovidiu în *Metamorfoze* (pentru a ne referi doar la lumea greco-romană, mai aproape de noi ca spațiu și spirit), dar și de importante texte din spațiul Orientului Apropiat, al Indiei, Chinei, Egiptului, din cel nordic și germanic sau al Americii Centrale etc.

Dar nu numai școala este interesată de editarea unui astfel de dicționar. Cultura generală a fiecăruia dintre noi este, în cele din urmă, construită în jurul acelorași întrebări, iar articolele prezentate ne incită să ne punem întrebări fundamentale:

Sunt, desigur, amintiri dintr-un trecut îndepărtat, dar sunt ele doar atât? Cineva ne conduce? Ne-a îndrumat începuturile? Îi datorăm viața sau îi suntem indiferenți?

Iată doar câteva dintre întrebările pe care oamenii și le-au pus dintotdeauna. Și le vor pune, probabil, cât vor exista.

Iar eroii acestor mituri esențiale, fondatoare, încercând să explice și să transmită funcționarea lumii – zei, semizeii, oameni cu însușiri supranaturale – , diferiți în diversele epoci sau locuri și, totuși, atât de

asemănători, sunt personajele acestui Dicționar care va fi neîndoielnic nu numai consultat, ci și citit, ca o lectură pasionantă, ca o poartă deschisă spre cultura universală.

Având în vedere o mai rapidă și mai ușoară consultare, articolele sunt dispuse alfabetic, iar structura dicționarului este construită pe baza unui circuit închis, astfel încât toate denumirile scrise cu caractere cursive (*italice*) se regăsesc în cadrul lucrării.

Autoarea

Abdal (Avdal) (mitologii din Caucaz), la avari, zeul vânătorii, venerat ca apărător al zimbriilor pe care îi duce la păscut, dar și al tuturor fiarelor pădurii, pedepsind pe vânătorii care încălcau regulile. I se sacrificau inima și ficatul animalului ucis. Potrivit mitului, **A.** extrăgea uneori din uterul matern câte un făt nenăscut ca să-l crească el însuși pentru a-l face păstor de zimbri.

Abeona (mitologie romană), zeița ocrotitoare a celor plecați în călătorie și a copiilor care își părăseau pentru prima oară familia, perechea ei, *Adeona*, fiind ocrotitoarea celor care soseau.

Abnauayuh (mitologii din Caucaz), la abhazi, monstru gigantic care trăia în mijlocul pădurii. Având o putere uriașă și gheare puternice, el își spinteca victimele, folosindu-se de sternul său convex ca de un topor, în timp ce le îmbrățișa. Imaginat cu ochi și nas de om și cu trupul acoperit de un păr aspru.

Abnoga (mitologie celtică), zeița Pădurii Negre, ocrotitoare a animalelor sălbatice și a izvoarelor, identificată de romani cu *Diana*.

Aboteni (mitologia triburilor din partea de NE a Himalayei), omul primordial, dar și zeul creator al oamenilor și al întregului univers. Primele trei soții i-au născut ființele cerești și terestre, iar a patra, un fiu, Abloma, strămoșul meșteșugarilor în bronz și inventatorul clopotelor. Când duhurile rele îi răpesc soțiile, **A.** își confecționează un

arc, amenințând că va distruge lumea, începând cu Soarele și Luna. Înspăimântate, duhurile îi restituie o soție, care îl sfătuiește să plece împreună cu băiatul într-un loc ascuns, unde ea va transporta, în două tulpini de bambus, semănăturile, animalele și primii oameni. Regăsiți și persecutați din nou de duhurile rele, vor inventa ritualul sacrificiului. Mitul lui **A.** include un triplu simbol: apariția omenirii, a civilizației pastoral-agrar și a religiei sub forma sacrificiului.

Abrakax (mitologii din Asia Mică), stăpân al celor 365 de duhuri cu însușiri diferite care reprezentau zilele anului. De la numele lui s-ar fi format cuvântul magic *abracadabra*. Considerat posesorul unor forțe vindecătoare, numele său era înscris pe amulete, unele reprezentându-l cu cap de cocoș, trup omenesc și picioare din șerpi.

Academos (mitologie greacă), erou atenian care a salvat orașul de asediul *Dioscurilor*, dezvăluind locul unde *Teseu* o ascunsese pe sora lor, *Elena*. Drept mulțumire, lui **A.** i s-au atribuit grădini în afara orașului, locuri considerate de atunci sfinte, care vor constitui originea celebrei Academii a lui Platon.

Acala (în budismul indian), zeitate protectoare a umanității, puternică și indestructibilă, luptând împotriva răului. Unul dintre „Cei cinci regi ai cunoașterii sau ai luminii“. Atributele sale principale sunt sabia înțelepciunii, cu două tășuri, care înfrânge și subjugă ura, pasiunea, ignoranța, avariția și lațul cu care înlănțuie forțele ostile (demonii). Reprezentat așezat pe o stâncă, pentru a i se sublinia fermitatea. Corespondentul său, la japonezi, este *Fudō Myōō*.

Acastus (mitologie greacă), rege în Iolcus, unul dintre argonauți, participant la uciderea mistrețului din Calydon. Soția sa Hippolyte, îndrăgostită de *Peleu* și respinsă de acesta, îl învinuiește pe nedrept că a vrut s-o necinstească. În timpul unei vânători, **A.** îl părăsește pe *Peleu*, lăsându-l pradă fiarelor sălbatice, dar acesta scapă cu ajutorul lui *Chiron* și, reîntors în cetate, îl ucide pe **A.** și pe soția acestuia.

Acca Laurentia (mitologie romană), soția păstorului Faustulus (cel care i-a descoperit pe Romulus și Remus în vizuina lupoaicei), mama adoptivă a lui *Romulus* și *Remus* și mama *Fraților Arvali*.

Achelus (mitologie greacă), v. *Ahelos*.

Acheron (mitologie greacă), unul dintre fluviile Infernului, braț al *Styxului*, peste care luntrașul *Caron* trecea cu barca lui sufletele morților, acestea ajungând astfel în împărăția subpământeană a lui *Hades*. Potrivit mitului, el era fiul cuplului *Helios–Gaia*, dar a fost transformat în râu și azvârlit în Infern pentru că a potolit setea *Titanilor*, când aceștia s-au răzvrătit împotriva lui Zeus.

Acoran (mitologii din Canare), zeu suprem în Gran Canaria, numit Achihuran – în Tenerife, Eraorahan – în Hierro și Abora – în La Palma. Locuia în vârful unui munte, dar cobora pentru a asculta plângerile supușilor. În timpul sărbătorilor ce i se consacrau, încetau orice războaie sau certuri.

Acteon (mitologie greacă), vânător celebru, fiul lui *Aristeu* și al *Autonoei*. Metamorfozat în cerb de zeița *Artemis*, ca pedeapsă pentru că a văzut-o goală în timp ce se scălda.

Adad (Addu, la amoriți, *Teshub* la hurriți, Haddad la arameeni) (mitologii din Mesopotamia), zeu sumerian al trăsnetului și al ploii, fiul lui *An(u)* – Cerul și al lui *Ki* – Pământul. Soția lui era Shalla. Putea distruge recoltele sau asigura belșugul lor. Animalul simbol era taurul. Reprezentat într-o mână cu un snop de fulgere, iar în alta cu un ciocan.

Adapa (mitologii din Mesopotamia), divinitate amfibie, înțelept mitic sumerian, unul dintre cei șapte strămoși înțelepți antediluvieni, cu rol prometeic, învățându-i pe oameni să lucreze pământul ca să-și obțină hrana. v. și *Oannes*.

Adeona (mitologie romană), v. *Abeona*.

Ādibuddha (în budism), *Buddha* primordial, personificare a celor două mari categorii: *Dhyāni-Buddha* (Buddha ai contemplării) și *Dhyāni-Bodhisattva* (din care, ulterior, în urma unor etape succesive de creație, va apărea universul).

Adishesha (mitologie vedică), una dintre denumirile șarpelui primordial pe care se odihnește *Vishnu*. v. *Ananta*, *Shesa*.

Aditī (mitologie vedică), zeița-mamă, reprezentând ansamblul tuturor zeilor și simbolizând forța generatoare a naturii. Fecundată de *Daksha* (în același timp, tatăl ei), este mama divinităților primordiale (*Aditya*). Soră cu *Diti*, ambele devenind soțiile înțeleptului (riș) *Kāshyapa*. Zeiță binevoitoare, dă oamenilor sănătate și îi eliberează de suferințe.

Aditya (mitologie vedică), divinități primordiale, copiii zeiței *Aditī* – *Varuna* („Destinul”), *Mitra* („Prietenia”), *Aryaman* („Noblețea și Legile societății”), *Bhaga* („Partajul”), *Amsha* („Norocul”), cărora li se adaugă *Daksha* („Cunoscătorul ritualului”), *Tvashtri* („Industria”), *Sāvitrī* („Magia”), *Pūshan* („Progresul”), *Shakra* („Curajul”), *Visvashvat* („Morală”) și *Vishnu* („Cunoașterea cosmică”) – considerate stăpânii universului și personificări ale principiilor morale și intelectuale aflate la temelia Lumii, precum și a celor 12 luni ale anului.

Adomankana (mitologii africane), mesager divin al zeului *Nyamyé*, alături de *Borebore*. După o noapte petrecută la Maimuța Neagră, care îi ospătează, cei doi se despart, **A.** plecând spre nord, unde creează Țara Oamenilor Albi (Europa), *Borebore* rămânând pe loc, creând Țara Oamenilor Negri (Africa).

Adonis (Adon) 1. (mitologie feniciană), zeu tânăr și frumos, personificare a morții și a renașterii ciclice a naturii. Iubit de *Astarte*, este ucis la vânătoare de un mistreț fioros. Mitul lui s-a răspândit în tot bazinul Mării Mediterane. **2.** (mitologie romană), zeu de origine feniciană, preluat cu aceleași atribuții. Născut din scoarța unui arbore, în care fusese transformată mama sa, *Myrrha*, din cauza unui incest inconștient, este disputat, datorită frumuseții sale, de *Persefona* și

Afrodita. Preferând-o pe Afrodita, își atrage asupra sa gelozia zeului *Ares*, îndrăgostit de zeiță, care va asmuți asupra lui un mistreț fioros. Se spune că din picăturile de sânge scurse pe locul unde a fost rănit sau din lacrimile zeiței au crescut anemone.

Adraste (Adrastos) (mitologie greacă), fiul lui Talaus, regele Argosului, socrul lui *Polynice*, pe care îl ajută în campania dusă împotriva fratelui său *Eteocle*, care nu voia să împartă cu el tronul Tebei. Expediția cunoscută sub denumirea de „*Cei șapte împotriva Tebei*“ se termină cu moartea tuturor, singurul supraviețuitor fiind **A.**, salvat de calul său *Arion*. Când, după zece ani, în fruntea fiilor celor uciși, el pornește din nou împotriva Tebei, expediție numită „Epigonii“, obține victoria, distruge cetatea, dar prețul plătit este viața fiului său și **A.** moare doborât de suferință.

Adrasteia (mitologie greacă), zeiță frigiană, preluată de greci ca apărătoare a celor nedreptățiți. Doica lui *Zeus* și apărătoarea acestuia împotriva lui *Cronos*.

Aeacus (mitologie greacă), v. *Eacus*.

Aeetes (Aietes) (mitologie greacă), rege al Colhidei, frate cu *Circe*, tatăl *Medeei* și deținătorul lânii de aur, căutată de *Argonauții* conduși de *Iason*.

Aegir (mitologie nordică și germanică), uriaș al mărilor și oceanului, personificare a furiei apelor, fiul lui *Fornjotr* și frate cu Logi („Focul”) și Kari („Vântul”). Soția lui este zeița Ran (stăpâna regatului submarin al morții prin înec, unde ajung corăbierii și pescarii când naufragiază). Are nouă fiice, al căror nume simbolizează fiecare câte o însușire a valurilor. Reprezentat ca un bătrân cu plete și barbă albă ca spuma valurilor când se izbesc de stânci. Denumit și *Hler*.

Aesiri (mitologie nordică), cea mai importantă familie de zei (formată, în principal, din *Odin* și cei ce se înrudesc sau sunt asociați cu el), în dispută cu *Vanirii*, a doua familie importantă de zei.

Aeternitas (mitologie romană), v. *Eternitas*.

Afrodita (Aphrodite) (mitologie greacă), zeița dragostei și a frumuseții, ocrotitoare a dorinței, plăcerii și fecundității; face parte dintre cei 12 zei mari din *Olimp*. Născută din spuma mării după ce *Cronos* l-a castrat pe *Uranos*, aruncându-i sămânța în mare, sau, după altă versiune, fiica lui *Zeus* și a lui *Dione*, este de o frumusețe seducătoare. *Zeus* o căsătorește cu *Hefaistos*, dar ea va fi iubită și de alți zei (*Ares*, *Dionysos*, *Hermes*, *Poseidon*) și chiar de unii muritori, precum *Anchise* – cu care îl va avea pe *Enea* – sau *Adonis*. Posedă o cingătoare care stârnește pasiuni puternice, indiferent de consecințe. Preferată de *Paris*, în locul *Herei* și al *Atenei*, acesta îi oferă *mărul discordiei* pentru care este răsplătit cu *Elena*, soția lui *Menelau*, provocând astfel Războiul troian. Cultul ei a cunoscut o largă răspândire. Romanii au preluat-o sub numele de *Venus*.

Afsati (mitologii din Caucaz), zeu oset, cu atribuții cinegetice, venerat ca stăpân al animalelor sălbatice, care le impunea vânătorilor anumite reguli. Astfel, vânătorul norocos trebuia să ospăteze întregul sat.

Agamemnon (mitologie greacă), erou mitic din *Iliada*, frate cu *Menelau*. Căpetenia aheilor în războiul troian. Conform prezicerilor oracolului, el trebuie să-și jertfească pe *Ifigenia*, fiica sa, pe altarul zeiței *Artemis*, pentru a-i îndupleca pe zei și a putea să pornească cu flota spre Troia. La întoarcere, este ucis de soția sa *Clitemnestra* și de amantul acesteia *Egist*, iar copiii lui, *Electra* și *Oreste*, vor fi urmăriți în continuare de blestemul ereditar.

Agastya (mitologie vedică), unul dintre înțelepții primordialii (riși), născut din sămânța zeului *Mitra*. I se atribuie puteri nelimitate: îi învinge pe demonii *Rākshasa*, obligă muntele *Vindhy* să se încline în fața lui, soarbe oceanul când acesta îl jignește, îl primește pe *Rāma*, împreună cu soția sa *Sītā*, atunci când cuplul este exilat de la curtea regală, iar lui *Vishnu* îi dăruiește arcul său. Conform tradiției, ar fi autorul unor imnuri din *Rigveda*.

Agathodaimon (mitologie greacă), protectorul mitic al Alexandriei la egipteni, este asimilat de greci ca geniu binefăcător, ocrotitor al lanurilor de grâne, al viilor și al căminului familial. Reprezentat printr-un șarpe sau un tânăr care ține în mâini *cornul abundenței* sau un vas cu spice de grâu.

Agave (mitologie greacă), fiica *Harmoniei* și a lui *Cadmus*, mama regelui *Penteu*. Soră cu *Ino*, *Semele* și *Autonoe*. În timpul unui dans ritualic cu prilejul *Bachanalilor*, ea prinde și sfâșie, alături de celelalte participante, ceea ce i se pare o fiară sălbatică, dar care se dovedește a fi chiar fiul ei. Când se întoarce la Teba și își dă seama de tragedie, se refugiază în Iliria, la regele *Lycotere*, cu care se căsătorește, dar pe care îl va ucide ulterior pentru a-și înscăuna tatăl.

Agdistis (mitologie romană), v. *Cibele*.

Agenor (mitologie greacă), fiul lui *Poseidon* și al nimfei *Libya*, frate geamăn cu *Belos*. Rege în Tyr, are patru copii: *Cadmus*, *Cilix*, *Phoenix* și *Europa*. Când aceasta a fost răpită de *Zeus*, el și-a trimis fiii în căutarea ei.

Aghiuță (mitologie românească), inițial zeu geto-dacic, devine în creștinism sinonim cu dracul, dar mai simpatice și mai puțin malefic, dovadă și diminutivul folosit ca nume.

Agni (mitologie vedică), zeul suprem al focului, patronând focul sacrificiilor (intermediar între zei și oameni), focul războiului (care distruge lumea) și focul din cămin (ajutor al oamenilor). Este considerat și unul dintre cele trei elemente principale, alături de *Sūrya* („Soarele”) și *Vāyu* („Aerul”), necesare pentru menținerea sănătății. Reprezentat cu barbă lungă, corpul roșu și hainele în flăcări, ținând în mâini o flacăară, un trident și un vas pentru apă. Călărește un șap. În epoca vedică făcea parte din triada supremă, alături de *Indra* și *Sūrya*.

Agreskui (mitologii amerindiene), zeu irokez al vânătoriei și al războiului, dar și personificare a Soarelui.

Agué Taroyo (în religia woodoo din Haiti), stăpânul mării și al tuturor apelor dulci. Este și zeul tunetului și al fulgerului, uneori violent și înfricoșător. Amantul zeiței *Aydia Wedo*. Venerat de pescari pentru a-i proteja și a le asigura un pescuit bogat. Reprezentat sub formă de pește. Fideții îl sărbătoresc prin dansuri ce imită mișcările unui înotător.

Ahalyā (în brahmanism), prima femeie creată de *Brahmā*, și soția lui *Gautama*.

Ahar (mitologie vedică), zeu patronal al zilei; unul dintre cele opt divinități subalterne ale lui *Indra*. Prezent mai ales în *Mahābhārata*, unde apare în locul divinității acvatice *Apa. v. Vasu*.

Ahelos (Achelus) (mitologie greacă) zeu al fluviului omonim, fiul lui *Ocean* și al lui *Tethys*, și părintele *Sirenelor* și al *Nereidelor*. Când, metamorfozat în șarpe, apoi în taur, luptă cu *Herakles* pentru *Dena(e)ira*, acesta îi rupe un corn, care, după una dintre versiunile mitului, este transformat de Nereide în *cornul abundenței*.

Ahile (mitologie greacă), semizeu, cel mai important erou grec din *Iliada*, fiul zeiței *Thetis* și al lui *Peleu*. La naștere, mama sa îl cufundă în apele *Styxului* pentru a-l face invulnerabil, doar călcâiul de care îl ține rămâne neudat. Este încredințat pentru educație centaurului *Chiron*, care îi va dăruii, la maturitate, o lance vrăjită. Ascuns de Thetis la regele mirmidonilor, *Lykomede*, pentru a zădărnici împlinirea prezicerii oracolului că va muri sub zidurile Troiei, este găsit de *Ulise*. Când pleacă spre Troia în fruntea mirmidonilor, Thetis îi dăruiește armele sacre făurite de *Hefaistos* și caii lui *Poseidon*. El va face minuni de vitejie, omorându-l pe *Hector*, pe regina amazoanelor, care se alăturase troienilor, dar, după disputa cu *Agamemnon*, pentru sclava *Briseis*, se retrage de pe câmpul de luptă, grecii suferind din această cauză grele înfrângeri. După moartea prietenului său *Patrocle* și împăcarea cu *Agamemnon*, se reîntoarce pe câmpul de luptă. Este însă străpuns în călcâiul vulnerabil de săgeata otrăvită a lui *Paris* (ajutat de *Apollo*). Grecii îi organizează funeralii cu mare cinste; cenușa sa, pusă într-o

urnă de aur, este amestecată cu cea a lui Patrocle. După alte versiuni, Thetis își răpește fiul de pe rug și îl duce, ca erou zeificat, pe insula Leuke (numită și Insula Albă sau Insula Fericirilor), unde acesta începe o nouă existență alături de *Elena din Troia* sau de *Ifigenia* ori de *Medeea*.

Ahpuch (mitologii precolumbiene), zeul maya al morții, stăpânul tărâmului morților, *Mitnal*. Divinitate malefică, este reprezentat cu înfățișare umană hidoasă, uneori cu cap de cucuvea sau de bufniță, ținând în mâini un craniu. Numit și *Hunhau*. La azteci îi corespunde *Mictlantlecuhtli*.

Ahti (Ahto) (mitologie nordică), zeul apelor și al pescuitului la finlandezi. Morocănos și neprietenos, locuiește, împreună cu soția sa, Vellamo, și fiicele sale, într-un castel învăluit de ceață și lovit de valuri din ținutul Ahtola.

Ahura-Mazda (Ohrmazd) (mitologii din Iran), zeu suprem, venerat ca principiu al Binelui, născut de zeul primordial al timpului, *Zurvan Akarana*, odată cu *Angra-Mainyu*, principiu Răului, cei doi aflându-se în permanent conflict. Operei sale binefăcătoare – crearea oamenilor și animalelor, a focului, a Cerului, a Pământului, a apei și a plantelor –, Angra-Mainyu îi opune invadarea Pământului cu boli, dezastre, corupții morale. Pământul se află astfel într-o stare de echilibru între lumina care vine de la **A.-M.** (Soarele și Luna fiind ochii lui, iar focul purificator – garantul distincției dintre Bine și Rău) și întunericul care vine de la Angra-Mainyu. În bătălia finală, Angra-Mainyu va fi definitiv învins și aruncat în abis. **A.-M.** are ca supuși numeroase genii protectoare.

Aiakos (Aeacus) (mitologie greacă), *v. Eacus*.

Ajax (mitologie greacă) **1.** erou grec, fiul lui Oileus, regele locrienilor, participant la Războiul troian. La întoarcere, este pedepsit de zeița *Atena* pentru că a urmărit-o pe *Cassandra* până în templul care îi era consacrat, unde a necinstit-o, apoi de *Poseidon*, care, pentru că i-a sfidat pe zei, scufundă cu tridentul său insula pe care **A.** se refugiase. **2.** erou mitic

din Războiul troian, fiul lui *Telamon*, vestit pentru rapiditatea cu care se deplasează și vitejia sa, întrecut doar de *Ahile*. Celebru este duelul său cu *Hector*, încheiat printr-un acord amical, Hector dându-i sabia sa, iar **A.** o centură de purpură. După război, își dispută armele lui Ahile cu *Ulise*, dar învins de acesta, cu mintea răătăcită, se repede asupra unei turme de vite pe care le ia drept dușmani. Rușinat de fapta sa, se sinucide cu sabia primită de la Hector.

Aiolos (mitologie greacă) *v. Eol*.

Aion (mitologie feniciană), omul primordial a cărui denumire înseamnă „vârstă“, „generație“, „eternitate“. Părinții lui sunt Vântul – *Kolpia(h)* și Noaptea – *Baau(t)*. Împreună cu soția sa, Protogone, au mai mulți copii: pe Genos și Genea, care se stabilesc în Fenicia, dar și pe Phis („Lumina“), Pyr („Focul“) și Phlox („Văpaia“).

Airāvata (mitologie vedică), elefant sacru, de culoare albă, cu trei capete, fiecare având câte patru colți, strămoșul elefanților, apărut din Oceanul primordial, sau, după altă versiune, din Oul cosmic, împreună cu alți șapte elefanți. Ei sunt apărătorii celor opt zone ale lumii, lui **A.** revenindu-i partea de Est. Este animalul pe care călărește *Indra*.

Aitvaras (mitologie baltică), spirit lituanian al casei, reprezentat printr-un cocoș alb sau negru cu o coadă de foc, ori printr-un șarpe sau o pisică. Aduce noroc, dar și nenoroc. Poate fi cumpărat direct de la diavol, cu prețul sufletului beneficiarului. Când este alungat, repercusiunile sunt nefaste.

Aizen Miyo-o (mitologie japoneză), zeiță, personificare a iubirii divine. Nu este prea populară, cu toate că e venerată și ca protectoare a bunelor relații. De culoare roșie, are o figură hidoasă, trei ochi, colți rânjiți și șase brațe în care ține diverse arme. Poartă pe cap o cunună cu un cap de leu, simbol al furiei. Reprezintă mai mult suferința în iubire decât iubirea însăși.

Akh (mitologie egipteană), unul dintre elementele esențiale ale ființei (alături de *Ba* și *Ka*), principiu spiritual nemuritor, considerat uneori, în riturile de reînviere a sufletului, ca fiind *Ka* reunit cu *Ba*. Termenul apare pentru prima dată în *Textele piramidelor*. Simbolul său este egreta.

Akkruva (mitologii polare), zeu venerat la laponi ca ocrotitor al pescarilor și al tuturor vietăților mării. Reprezentat cu cap și trunchi de om, dar cu coadă de pește.

Alalu (mitologii din Mesopotamia), zeul suprem la hurriți, locuind în centrul bolții cerești, de unde conduce lumea cu ajutorul fiului său mai mare, *An(u)*, care îl va detrona, aruncându-l pe Pământ.

Alberich (mitologie nordică), vrăjitor, rege al elfilor și al piticilor; trăiește într-un palat subteran, împodobit cu pietre prețioase, din regatul *Nibelheim*. Are o manta care îl face invizibil. El este paznicul aurului *Nibelungilor*, dar este învins de *Siegfried*.

Alcmena (mitologie greacă), soția lui Amfitrion, regele cetății Micene, și mama lui *Herakles*, conceput cu *Zeus*, care luase înfățișarea soțului ei.

Alcmeon (mitologie greacă), fiul lui *Amphiaraos* și al Eriphylei, sora lui *Adraste*. El îndeplinește dorința tatălui său (care fusese constrâns de Eriphyle să ia parte la expediția „*Celor șapte împotriva Tebei*”) de a porni o nouă expediție împotriva Tebei pentru a-i răzbuna moartea și a-și ucide mama. Datorită matricidului săvârșit, **A.** este urmărit de *Erinii* și, ca să se purifice, se căsătorește cu Alphisiboea (sau Arsinoë), fiica regelui Phegeus, unde se refugiase, dându-i colierul și haina *Harmoniei* (cu care *Polynice* o corupsese pe mama sa), apoi cu Callirhoë, fiica zeului râului Acheolus (în care trebuia să-și ducă la bun sfârșit purificarea), cu condiția să-i aducă darurile făcute primei soții. Întorcându-se să le ia sub pretext că le va dăruia oracolului din Delfi, este descoperit și ucis.

Aleodor-împărat (mitologie românească), variantă a modelului *Făt-Frumos*, este un viteaz care, nesocotind sfatul tatălui său, trece prin numeroase încercări pentru că a încălcat teritoriul pocitaniei Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop. În final, învingător, se căsătorește cu fata lui Verdeș împărat, iar pocitania plesnește de ciudă.

Alfheim (Alfaheim) (mitologie nordică și germanică) **1.** (în *Edda lui Snorri*), regatul *Elfilor* de lumină, binevoitori, reprezentând forțele fertilității. **2.** (în *Eddda poetică*), loc primit drept cadou de la zei de *Freyr* atunci când i-a apărut primul dinte.

Allilat (Allat) (mitologie arabă preislamică), zeița mamă a zeilor, a frumuseții și a fecundității, considerată de natură lunară. Alături de *Manat* și *Uzza*, forma triada feminină cea mai venerată. Animalul ei sacru era porumbița (porumbelul).

Aloizi (mitologie greacă), doi giganți, fii ai lui *Poseidon*, care au îndrăzneala să-i atace pe zeii din *Olimp*. Îl fac prizonier pe *Ares*, dar acesta este eliberat de *Hermes*. Sunt trăsniți de fulgerul lui *Zeus* sau, după o altă versiune, seucid reciproc încercând să doboare căprioara (de fapt, pe zeița *Artemis*) care trece printre ei. Aruncați în *Tartar* (2), vor fi legați spate în spate de o coloană.

Alviss (mitologie nordică și germanică), pitic al nopții care o cere în căsătorie pe fiica zeului *Thor*. Acesta acceptă cu condiția ca **A.** să răspundă la întrebările pe care i le va pune. Întrebările sunt însă atât de numeroase, încât se face ziuă și lumina soarelui îl împietrește pe **A.**

Amalivaka (mitologii sud-amerindiene), zeiță care, potrivit credinței tribului arawak (Brazilia), întinerea oamenii, înlocuindu-le pielea îmbătrânită. Când cineva s-a îndoit de iscusința ei, s-a supărat, și de atunci oamenii au devenit muritori.

Amaltea (Amalthea, Amaltheia) (mitologie greacă), capra care l-a hrănit pe *Zeus* cu laptele ei. După altă versiune, o nimfă care l-a ascuns

pe Zeus de furia tatălui său, *Cronos*, și l-a hrănit cu laptele unei capre. Zeus i-ar fi dăruit apoi cornul acestei capre, devenit *cornul abundenței*, care avea proprietatea de a oferi posesorului orice își dorea acesta.

Ama (Ame)-no-Uzume (sau **Uzume**), (mitologie japoneză), zeița veseliei, fertilității și dansului. A avut un rol important în determinarea zeiței *Amaterasu* de a ieși din peștera unde se ascunsese, supărată pe fratele ei *Susano-o*. Dansul pe care l-a executat, numit *Karuga*, simboliza însămânțarea ogoarelor și așteptarea revenirii Soarelui odată cu sfârșitul iernii. Potrivit unei alte legende, zeița l-a însoțit pe *Ninigi-no-Mikoto*, nepotul lui *Amaterasu*, în Japonia, și, încântându-l pe *Saruta-Hiko* cu dansul ei, acesta a devenit protectorul lui *Ninigi*, care a putut astfel să le ofere oamenilor orez și un împărat. Primind de la *Ninigi*, drept mulțumire, un nume nou, *Sarume-no-Kimi*, zeița a devenit fondatoarea clanului *Sarume*, care furniza dansatoarele în timpul ceremoniilor șintoiste. Ulterior, se va căsători cu *Saruta-Hiko*.

Amaravāṭī (mitologie vedică), reședința cerească a zeului *Indra*, situată lângă muntele *Meru*; (p.ext.) locuința zeilor.

Amaterasu (Omi Kami) (mitologie japoneză), cea mai importantă zeiță din șintoismul japonez, simbolizând Soarele. Este fiica zeului primordial *Izanagi*, născută din ochiul stâng al acestuia (împreună cu fratele ei *Tsukuyomi*, născut din ochiul drept), atunci când zeul, întorcându-se din Lumea subpământeană, unde își căutase soția, pe *Izanami*, se purifică făcând o baie și ștergându-se la ochi. Datorită strălucirii ei, tatăl său o trimite în Cer ca să lumineze lumea, dăruindu-i, la plecare, un colier de perle sacre. Se spune că **A.** a creat câmpurile de orez, a inventat arta țesutului și i-a învățat pe oameni să cultive grâu și să crească viermi de mătase. Într-o zi, supărată din cauza răutăților celui de-al doilea frate, *Susano-o*, **A.** se închide într-o peșteră, lipsind astfel lumea de lumină. Zeii înspăimântați caută o soluție. Atrasă de dansul erotic al zeiței *Ama-no-Uzume* (zeița veseliei) și de propria imagine reflectată de o oglindă fixată pe un copac din apropierea peșterii, ea iese, intrarea fiind blocată de fratele ei *Tsukuyomi*. *Susano-o* va fi pedepsit. Nepotul ei,

Ninigi-no-Mikoto, căruia **A.** îi dăruiește oglinda sacră, sabia și bijuteriile ei (devenite Bijuteriile Imperiale), este trimis pentru a pacifica insulele japoneze, iar strănepotul acestuia, *Jimmu Tenno*, devine primul împărat al Japoniei, **A.** fiind considerată astfel străbuna dinastiei imperiale. Reprezentată printr-o oglindă metalică.

Amazoane (mitologie greacă), femei războinice, fiicele lui *Ares* și ale *Otrerei*. Se spune că își ucideau copiii de sex masculin, iar fetelor li se tăia de mici sânul drept pentru a mânui mai bine sulița și arcul. Cele mai cunoscute sunt *Antiope* (2), *Hippolyte* și *Penthesilea*. Dintre expedițiile lor militare cele mai cunoscute sunt invazia Aticeii, pentru a-l pedepsi pe *Teseu*, care o răpise pe *Antiope* (2), și participarea la Războiul troian, venind în ajutorul lui *Priam*, când *Penthesilea* este ucisă de *Ahile*.

Amentet (Imentet) (mitologie egipteană), personificare a Vestului, trăiește aproape de porțile Lumii Inferioare, unde oferă hrană și apă sufletelor morților. Reprezentată având pe cap hieroglifa Vest, iar ca simbol, șoimul (plasat deasupra hieroglificei) și pana. Înlocuită de timpuriu cu *Hathor*.

Amfion (Amphion) (mitologie greacă), fiul lui *Zeus* și al *Antiopei* (1), frate geamăn cu *Zethus*. Părăsiți pe un munte de unchiul lor *Lycus*, regele Tebei, care voia să-i piardă, ei sunt crescuți de niște păstori. La maturitate își regăsesc mama și, pentru a o răzbuna de suferințele îndurate, îl omoară pe unchiul lor și pe soția acestuia, *Dirce*, și distrug cetatea, pe care o refac ulterior. Căsătorit cu *Niobe*, **A.** se sinucide după ce soția și copiii săi sunt uciși de *Apollo* pentru a-și răzbuna mama.

Amfitrite (Amphitrite) (mitologie greacă), nereidă, fiica lui *Nereus* și a lui *Doris*. Răpită de *Poseidon*, devine, prin căsătoria cu acesta, zeița mării. Este mama zeului *Triton*. Reprezentată purtată de delfini și de valurile mării într-o caleașcă în formă de scoică.

Amida (mitologie chineză și japoneză), v. *Amitābha*.